

Voortgangsrapportage Green Deal Sportvisserij Loodvrij – april 2020

Algemeen

De Green Deal Sportvisserij Loodvrij is op 22 mei 2018 ondertekend door de Minister van Economische Zaken en Klimaat, de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, de Minister van Infrastructuur en Waterstaat, de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, de Unie van Waterschappen, Dibevo, Natuurmonumenten en Sportvisserij Nederland. Lood wordt aangemerkt als een significant risico voor of via het aquatisch milieu. Lood is een prioritair stof vanuit de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) waarvoor maatregelen moeten worden genomen om de emissie in het oppervlaktewater geleidelijk te verminderen. Naast een bron van vervuiling voor het milieu brengt het gebruik van lood directe gezondheidsrisico's met zich mee. Dit is met name bij het zelf verwerken van vislood het geval.

De Green Deal partners streven ernaar dat het gebruik van lood, inclusief het zelf verwerken van lood, in 2027 is gestopt. Het beoogde resultaat van de Green Deal – die loopt tot en met 2021 – is om met een gezamenlijke en complete aanpak een reductie van het loodgebruik in de sportvisserij te realiseren van ten minste 30%. De partners hebben overigens de intentie om na 2021 hernieuwde afspraken te maken om het einddoel te bereiken.

Met de Green Deal wordt ingezet op een cultuuromslag en gedragsverandering bij sportvissers die lood gebruiken. Daarnaast richt de aanpak zich op een omslag in de retailketen. De Green Deal kent een stuurgroep en vier werkgroepen die aan de volgende vier sporen werken: 1) Communicatie en bewustwording loodvrij vissen; 2) Intentie om te komen tot pilot gebieden voor voorlichting over loodvrij vissen; 3) Duurzame en aantrekkelijke alternatieven; 4) Verkennen van nut, noodzaak en de mogelijkheden van acties en/of maatregelen voor de periode 2021-2027.

In het najaar van 2018 is de stuurgroep van de Green Deal voor het eerst bijeen gekomen, waarna de werkgroepen zijn geformeerd. Vanaf 2019 zijn de vier werkgroepen van start gegaan.

Bij de start van de Green Deal is uitgegaan van een jaarlijks loodverlies van sportvissers op zoet water van naar schatting 54 ton en op zee- en kustwater van 470 ton (Deltares, 2013). Nieuw onderzoek van Wageningen Marine Research (WMR) in opdracht van het ministerie van LNV in de periode februari 2018 t/m februari 2019 komt tot fors lagere cijfers. Het loodverlies blijkt met 7,3 ton op zoet en 22,9 ton op de zee- en kustwateren fors lager dan eerder werd geschat. Daarentegen liggen deze verliezen meer in lijn met een eerder onderzoek uit 1996. Deze resultaten duiden overigens niet noodzakelijkerwijs op een afname in loodverlies van deze omvang in de tussenliggende periode. Het onderzoek van WMR wordt volgens dezelfde methodiek van maart 2020 t/m februari 2021 herhaald. Samen met de resultaten uit een zogenaamd screeningonderzoek van december 2017 en 2019 van Kantar en WMR naar het gebruik van alternatieven voor vislood, vormen deze onderzoeken input voor de evaluatie van de Green Deal in 2021.

Onderstaand per werkgroep de stand van zaken en acties voor de komende tijd.

1) Communicatie en bewustwording loodvrij vissen

De focus vanuit de werkgroep is gelegd op het bewust maken van sportvissers van de effecten van loodvrij vissen op het milieu en de gevolgen voor de gezondheid van de gebruiker van het lood. Hieronder een opsomming van gerealiseerde acties:

- www.sportvisserijloodvrij.nl is ingesteld als basispagina waar alle informatie te vinden is over de Green Deal, milieuvriendelijke loodvervangers, publicaties over loodvrij vissen, pilotgebieden, etc.;
- Minimaal elk kwartaal een artikel over loodvrij vissen in Hét VISblad (oplage 70.000 (10x/jaar) en 500.000 (2x/jaar));
- Toepassing loodvervangers in VIS TV en Hét VISblad en aanpassing woordgebruik t.a.v. lood (bijvoorbeeld werpgewicht i.p.v. vislood);
- Artikelen in verschillende andere hengelsportmagazines;
- Maandelijks een gratis advertorial voor producenten van loodvervangers in Hét VISblad. Vanaf 2020 staan deze advertorials ook in andere hengelsportmagazines zoals de Beet, Zeehengelsport en Witvis Totaal;
- Artikel in Visionair over de Green Deal;

- Bijna 100 loodvrije evenementen georganiseerd, waaronder de Predatortour, World Crank Cup, ONK Streetfishing, Meerval Mania, federatief kampioenschappen en vele andere wedstrijden;
- Bijdrage aan Stichting Duik de Noordzee Schoon waarbij wrakken loodvrij worden gemaakt;
- Tientallen nieuwsberichten op website en sociale media van Sportvisserij Nederland en federaties;
- Promotiemateriaal als beurswanden, rolbanners en posters voor beurzen, verenigingsactiviteiten, etc.;
- Promotietafel loodvrij in hal Sportvisserij Nederland met gratis loodvervangers, flyers en inzamelbuis lood;
- Informatieve flyers ter verspreiding door honderden hengelsportverenigingen en controleurs (ruim 1.200);
- Presentatie bij kennisavond Dibevo voor winkeliers;
- Stimulering hengelsportverenigingen om loodvrije te introduceren bij wedstrijden en andere activiteiten.

Voor de tweede fase van de Green Deal worden bovenstaande zaken gecontinueerd. Bekeken wordt of er nog extra communicatie en voorlichting kan worden gegeven aan de sportvissers die actief zijn op zee. In 2020 staan al meer dan 100 loodvrije evenementen gepland en dit worden er wekelijks meer. Tienduizenden loodvervangers worden verspreid bij deze evenementen, om sportvissers zo rechtstreeks met loodvrij vissen in aanraking te laten komen en de vraag naar loodvrije producten te vergroten. Daarnaast zal extra inzet worden gepleegd op het informeren van groot- en detailhandel m.b.t. loodvrij vissen en de gezondheidsrisico's personeel. Steeds meer hengelsportverenigingen gaan aan de slag met loodvrij vissen. Vanuit de werkgroep zal hier nog meer aandacht en ondersteuning aan worden gegeven. Ook worden de gezondheidsrisico's bij de verwerking en het gebruik van lood verder onder de aandacht gebracht bij sportvissers.

2) Intentie om te komen tot pilotgebieden voor voorlichting over loodvrij vissen

Vanuit deze werkgroep worden met waterbeheerders, terreinbeheerders en sportvisserijorganisaties (hengelsportfederaties en -verenigingen) wateren en gebieden gezocht waar loodvrij vissen extra wordt gestimuleerd. Door de werkgroep is een memo opgesteld met tips en aandachtspunten om te komen tot pilotgebieden. Bij verschillende visstandbeheercommissies zijn presentaties gegeven over loodvrij vissen en pilotgebieden in het bijzonder. Inmiddels zijn in Limburg, Noord-Brabant, Zeeland, Gelderland en Overijssel pilotgebieden ingesteld. Op korte termijn worden ook in andere provincies, waaronder Utrecht en Friesland, gebieden geopend. Bij deze viswateren staan informatieborden over loodvrij vissen, organiseren hengelsportverenigingen speciale loodvrije evenementen en zijn inruilacties gestart in samenwerking met waterschappen, gemeenten en hengelsportwinkels. Sportvissers kunnen lood inruilen voor milieuvriendelijke vervangers. Controleurs van de hengelsportverenigingen informeren sportvissers over het pilotgebied en delen flyers uit. Ook dragen de controleurs via eenvoudige vragen aan sportvissers bij aan de monitoring van het pilotgebied.

In het najaar van 2019 is ook de eerste commerciële visvijver in Nederland overgegaan op loodvrij vissen. Samen met deze ondernemer uit Flevoland wordt ingezet om dit voorbeeld te laten volgen door andere visvijvercomplexen.

De werkgroep zet zich in om het aantal pilotgebieden in de tweede fase van de Green Deal uit te breiden naar andere gebieden en om de kennis die verkregen wordt bij de huidige gebieden toe te passen op nieuwe gebieden.

3) Duurzame en aantrekkelijke alternatieven

Deze werkgroep heeft bepaald dat loodalternatieven van steen, beton, ijzer/staal, glas en/of wolfrام (tungsten) als milieuvriendelijk kunnen worden bestempeld. Over wolfrام (tungsten) volgt onderaan deze paragraaf nog een nadere toelichting. Omdat er ook alternatieven met andere zware metalen zoals zink en koper verkrijgbaar zijn, worden alle beschikbare alternatieven door een onafhankelijk laboratorium getest op de samenstelling. Hieruit komt wel een zorg, aangezien grofweg de helft van het aanbod aan alternatieven voornamelijk uit zink bestaat. Zink heeft deels vergelijkbare eigenschappen als lood en producten van zink zijn vanuit de Deense markt (waar de verkoop van vislood al ruim 25 jaar is verboden) goed verkrijgbaar. Zink overschrijdt echter in meer dan 40% van de Nederlandse wateren de norm. Enkel de producten die voornamelijk bestaan uit milieuvriendelijke materialen, worden op www.sportvisserijloodvrij.nl gepromoot en

worden gebruikt bij publicaties en evenementen. De werkgroep communiceert dit lijstje ook naar fabrikanten en leveranciers van lood en loodvervangers. Verschillende bedrijven in de retailketen zijn bezocht en geïnformeerd over de Green Deal en zijn bijgepraat over de ontwikkelingen in Nederland en Europa. Over het algemeen willen de hengelsportwinkels graag een uitgebreider assortiment van loodvervangers. Steeds meer winkels verkopen al loodvrije producten, maar het aanbod is nog zeer beperkt ten opzichte van lood. Bij veel groothandels heerst nog twijfel en onzekerheid. De groothandels zijn veelal grote internationaal opererende bedrijven die een gelijk speelveld willen behouden in Europa en graag eerst duidelijkheid willen over het Europese traject (zie spoor 4), voordat grote investeringen worden gedaan.

In de tweede helft van de Green Deal zullen de gesprekken met bedrijven worden gecontinueerd. Ook wordt gekeken om een bijeenkomst te organiseren waar zowel de hengelsportbranche als Green Deal partners bij aanwezig zijn, om meer begrip te krijgen voor elkaars situatie en samen verdere stappen te zetten naar een loodvrije hengelsport. Samen met spoor 1 (Communicatie en bewustwording) worden sportvissers en bedrijven extra geïnformeerd over de gezondheidsrisico's bij de verwerking en het gebruik van lood.

In de loop van 2020 vindt een driedaagse cursus plaats vanuit CIRCO en Green Chemistry Campus waarin aandacht wordt besteed aan circulaire designmodellen en businessmodellen voor loodvervangers voor de hengelsport. Deze cursus is in het bijzonder gericht op producenten en groothandels, hengelsportwinkels, waterschappen en GGD's.

Toelichting wolfram (tungsten):

De afgelopen tijd is onrust ontstaan ten aanzien van de milieuvriendelijkheid van het metaal wolfram (tungsten). In een beleidsinformerende nota van het Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ) van december 2019 ("Valt er te zwichten voor loodvrije werpgewichten") is namelijk aangegeven dat de daadwerkelijke impact van wolfram op het milieu nog onduidelijk is. Volgens onze Nederlandse waterbeheerders en het RIVM is de waterkwaliteitsnorm voor wolfram in ieder geval ruim een factor 15 hoger dan lood, waarmee wolfram qua ecologische effecten duidelijk in het voordeel is. Vanuit het Europese REACH wordt gesteld dat wolfram vrijwel zeker minder toxisch is dan lood, in ieder geval voor wat betreft de opname van korrels door watervogels. De milieuchemie van wolfram is complex en nog niet volledig onderzocht, waardoor er (nog) geen volledig zicht bestaat op de oplosbaarheid van wolfram.

Vanuit de Green Deal Sportvisserij Loodvrij wordt een zeer summier lijstje van milieuvriendelijke alternatieven van lood gepromoot. Heel anders dan in andere Europese landen en ook anders (beperkter) dan wat Europese studies laten zien. Stoffen als zink en koper worden daar bijvoorbeeld als prima alternatieven beschouwd. De partijen uit de Green Deal Sportvisserij Loodvrij zijn van mening dat om een transitie van lood naar een beter alternatief te maken, we met de kennis van nu wolfram (tungsten) als geschikt alternatief moeten bestempelen. Het is het best gewaardeerde en best verkrijgbare alternatief, waarmee qua bewustwording en loodreductie een duidelijke stap in de goede richting wordt gezet. Bovendien zijn specifiek voor de roofvisserij (jigkoppen) – waar finesse en precisie van groot belang zijn – geen andere alternatieven beschikbaar met een redelijk hoog soortelijk gewicht (enkel van zink, of anders van een nog lager soortelijk gewicht waardoor het niet/zeer beperkt bruikbaar is). Aangezien wolfram (tungsten) vooral als vervanger voor lichtere gewichten wordt gebruikt, zal de daadwerkelijke milieu impact ook beperkt zijn. De grootste omslag naar loodvrij is te maken op zee en in de (zoete) karper- en feedervisserij. Daarvoor is wolfram (tungsten) vanwege de hoge(re) kostprijs geen reëel alternatief.

Voor de lichtere roofvisserij, waar ook veel kinderen en jongeren mee starten, is wolfram (tungsten) echter wel een materiaal wat de bewustwording en de gedragsverandering van lood naar milieuvriendelijke alternatieven een sterke impuls geeft

4) Verkennen van nut, noodzaak en de mogelijkheden van acties en/of maatregelen voor de periode 2021-2027

De inzet van de Green Deal partners is om vanuit vrijwillige afspraken in de sporen 1 t/m 3 op korte termijn te komen tot een reductie van het loodgebruik van sportvissers. Naast deze primaire insteek wordt door deze werkgroep alvast een verkenning uitgevoerd naar mogelijke aanvullende maatregelen voor het behalen van het streven naar een loodvrije sportvisserij in 2027. Mocht uit de evaluatie van de Green Deal in 2021 blijken dat de vrijwillige afspraken onvoldoende effect opleveren en uit de juridische verkenning is gebleken dat algemeen

verbindende voorschriften binnen de Europese en nationale wettelijke kaders mogelijk en uitvoerbaar zijn, zal de Rijksoverheid, na overleg met maatschappelijke organisaties, in overweging nemen om algemeen verbindende voorschriften zoals een verbod op het gebruik en/of verkoop van lood in de sportvisserij in te stellen. De werkgroep heeft deze juridische verkenning laten uitvoeren door een extern bureau. Er is inmiddels een eindconceptrapport opgeleverd. Het definitieve rapport zal voor de start van de evaluatie in 2021 gereed zijn.

Naast de Green Deal zijn er ook ontwikkelingen op Europees niveau. De Europese Commissie heeft in oktober 2019 het European Chemical Agency (ECHA) opdracht gegeven om binnen 12 maanden met een 'restriction proposal' te komen voor het gebruik en in de handel brengen van lood in munitie en hengelsportmateriaal. Vanuit Sportvisserij Nederland is input geleverd op de 'call for evidence'. Tevens wordt dit proces in het kader van REACH gevolgd door de Green Deal partners. Adviezen van het ECHA worden in de regel overgenomen, maar na oplevering van het 'restriction proposal' vinden nog twee onafhankelijke reviews inclusief publieke consultatie plaats. Verwacht wordt dat eind 2020 meer duidelijkheid ontstaat over de richting die Europa op zal gaan m.b.t. vislood. Besluitvorming vindt volgens de huidige planning plaats in 2022.